

розвитку. Така політика використовується в багатьох містах Східної Німеччини завдяки конкурсу „Міська реконструкція Сходу”, що фінансується федеральним центром. Інтегровані програми дій з будівництва соціального житла апробуються в низці міст Німеччини в рамках програми „Соціальне місто”, що підтримується федеральним урядом. В контексті муніципального економічного розвитку дієвими є муніципальні форуми за участю різних економічних суб'єктів, зокрема „Економіка і робота” міста Дрездена або „Імпульс Ганновера” як спільна ініціатива міста, регіону та економічного сектора Ганновера. Ініціативи, спрямовані на розвиток міст, можуть виходити й від підприємців. Як приклад можна навести такі підприємства, як найбільший пивний завод Bitburger, який залишається вірний своєму первинному місцю розташування, або ж північногесенський виробник опалювальної техніки, який при вирішенні питання „збереження Аллендорфа як місця свого розташування або перенесення виробництва до Чехії”, вибрав Аллендорф. Постійні інвестиції китайських та індійських підприємців підтверджують останнім часом, перш за все з економічної точки зору, переваги ЄС як привабливої, економічно вигідної території. Такі міста, як Мюльхайм і Ганау, проводять продуману соціальну політику, яка гарантує поєднання професійної діяльності та можливості піклування про дітей, що дозволяє досягти вищого рівня народжуваності. У містах Дюссельдорф, Мюнхен, Мюнстер вдалося впродовж тривалого часу за допомогою великих міських громадських об'єднань перешкоджати приватизації великих муніципальних підприємств [2]. Зважаючи на дерегуляцію та лібералізацію Європейського Союзу, дій такого роду не завжди достатньо. До того ж необхідною є організація широкомасштабних акцій за участю міських профспілок або міських альянсів за підтримки ЄС та національних урядів, спрямованих на збереження муніципальних послуг, що вільно надаються. Складовою частиною цієї акції можуть бути вимоги, такі, як, наприклад, меморандум „Альтернативна економіка”, метою яких є значне підвищення економічного зростання, розробка програм зайнятості та дієва підтримка муніципалітетів державою.

Досвід забезпечення конкурентного статусу міст Європейського Союзу в умовах поглиблення глобалізаційних тенденцій свідчить про необхідність пошуку неординарних підходів до конкурентної боротьби, що неминуче стосується й українських міст.

## Література

1. Hank R. Deutschland — Land der Streithähne // Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung. — 2005. — № 7.
2. Муниципальные и региональные процессы в условиях глобализации и европеизации: Сборник / Под ред. Г. В. Витткэмпера, Г. Я. Козлова, В. С. Авдонина. — М.: КДУ, 2006. — 456 с.

**Інна ЧИКАЛО**

Тернопільський національний економічний університет, Україна

### **УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЕФЕКТИВНІСТЮ ГРОМАД В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ: ТЕОРЕТИКО- ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ**

Одним із завдань реформування системи місцевого самоврядування здійснюваних в рамках адміністративно-територіальної реформи чинним законодавством [1] визначено формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян. При цьому, варто зауважити, що передумовою його реалізації є алокація та забезпечення ефективного використання наявного ресурсного потенціалу. Саме за рахунок проведення зваженої ресурсоефективної політики можливим є забезпечення успішного функціонування громад та вирішення низки проблем соціально-економічного, культурного та екологічного характерів. Зазначене актуалізує окреслену проблематику та потребує детальнішого її вивчення.

Економічним базисом функціонування територіальних громад виступає комунальне майно. Так, Конституцією України визначено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [2]. Таким чином, у власності територіальної громади є сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів. Однак, незважаючи на наявний ресурсний потенціал, більшість органів місцевого самоврядування, що здійснюють

управління від імені територіальних громад довели свою неспроможність ефективно ним розпоряджатись. Вагомим аргументом, що підтверджує цю тезу слугують статистичні дані, які фіксують високий рівень дотаційності бюджетів територіальних громад. Так, у 2013-2014 рр. дотаційними були понад 90 % сільських бюджетів, при чому рівень їх дотаційності у 2013 р. становив в середньому 80-90 %. [3].

Вважаємо, що до проблем управління ресурсоефективністю територіальних громад можна віднести наступні:

- по-перше, неефективність управління комунальним майном. Так, на сьогодні доходи від власності становлять лише 5% сукупних доходів територіальних громад [3]. Ця проблема у процесі об'єднання громад лише посилюватиметься через відсутність дієвого інструментарію управління цим майном, які би унеможливили рейдерське захоплення комунального майна територіальних громад, які не є адміністративними центрами громад;

- по-друге, недосконалість механізмів управління земельними ресурсами, що обумовлено певними інституційними чинниками. В першу чергу це проблеми, пов'язані із неврегульованістю земельних відносин. Так, зокрема у розпорядженні територіальних громад є лише землі, які знаходяться в межах населених пунктів, що складає близько 4% території України [4]. Інша частина землі, в тому числі і земель сільськогосподарського призначення, знаходиться у розпорядженні держави, тоді як ведення сільського господарства є основним видом діяльності більшості сільських територіальних громад. За умов ефективного використання цього ресурсу можливим є забезпечення економічної самодостатності та економічного зростання шляхом створення доданої вартості;

- по-третє, брак належного кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. Доволі часто посадові особи не мають належного освітньо-кваліфікаційного рівня та досвіду роботи. Вказане значною мірою обумовлюється тим, що в чинному законодавстві [1;5-6] прописані такі нормативні вимоги для кандидата у сільські, селищні, міські голови, як: громадянство України з правом голосу, віковий ценз (не молодше 18 років), відсутність судимості за вчинення умисного злочину, відсутність рішення суду про визнання особи недієздатною, вимоги щодо відмови від депутатського мандата та припинення трудових відносин з усіма організаціями, підприємствами. При цьому, вимоги щодо освіти та досвіду роботи законодавчими нормами не закріплюються;

- по-четверте, відсутність механізмів управління нематеріальними ресурсами територіальних громад. На сьогодні немає методик оцінки та інструментів використання нематеріальних ресурсів територіальних громад, тоді як у процесі їхнього об'єднання для забезпечення їх спроможності та самодостатності саме ці ресурси відіграватимуть домінуючу роль.

Вирішення вказаних проблем потребує практичної реалізації комплексу заходів. Так, в частині управління комунальним майном, вбачаємо за доцільне, проведення ресурсного аудиту та формування баз даних об'єктів комунального майна кожної територіальної громади. Окрім цього, необхідним є вироблення механізмів юридичного закріплення власності комунального майна за територіальними громадами, а також контролю та персональної відповідальності за ефективністю його використання. У сфері управління земельними ресурсами слід здійснити передачу частини земельних ресурсів у розпорядження територіальних громад, що сприятиме їх ефективному розвитку та підвищенню інвестиційної привабливості. Для підвищення якості кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування варто закріпити на законодавчому рівні освітньо-кваліфікаційні вимоги до посадових осіб, проводити їх навчання та стажування.

Практична реалізація окреслених заходів дозволить підвищити ресурсоефективність територіальних громад та сприятиме практичній реалізації основних завдань реформування системи місцевого самоврядування в Україні.

## Література

1. Концепція адміністративної реформи в Україні, затверджена Указом Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради, 1996. - № 30. - ст. 141.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Негода В. Зміна системи управління земельними ресурсами залучить інвестиції та сприятиме розвитку спроможних територіальних громад / В. Негода. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minregion.gov.ua/news/zmina-sistemi-upravlinnya-zemelnimi-resursami-zaluchit-investiciyi-ta-spriyatime-rozvitku-spromozhnih-teritorialnih>

gromad---vya-409797/

5. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997.- №24,ст. 170.

6. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004.- № 30-31, ст. 382.

**Оксана КВАСНИЦЯ**

Тернопільський національний економічний університет, Україна

### **ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Проблематика оптимального перерозподілу повноважень та фінансових ресурсів між центральними та місцевими органами влади та місцевого самоврядування є найбільш дієвою у контексті підвищення ефективності бюджетної системи.

Одним із напрямів підвищення рівня фінансової забезпеченості органів місцевого самоврядування виступає децентралізація, яка передбачала б законодавче урегулювання питань бюджетної самостійності територіальних громад з урахуванням економічних, географічних, історичних та інших критеріїв їх розвитку.

Бюджетна децентралізація є актуальним питанням в Україні і супроводжується передачею значних повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) та фінансових ресурсів від органів державної влади – органам місцевого самоврядування. На думку Н. Калінюк, «питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень» [4, с.322]. Стеценко Н. вважає, що «децентралізація – це спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень з певних питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, які не входять у систему виконавчої влади і є відносно незалежними від неї» [5].

Децентралізація передбачає передачу значних повноважень таким чином, щоб якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до

людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно [1, с.146]. Центральний уряд намагається обмежити свою діяльність стратегічними функціями управління, а також загальнодержавними функціями, які важко диференціювати щодо потреб конкретного громадянина, який мешкає на конкретній території.

Децентралізація управління неможлива без передавання на місця повноважень і зобов'язань у фінансовій сфері, тобто без фіскальної децентралізації. У процесі фіскальної децентралізації громада стає господарем своєї території, а для виконання своїх завдань вона повинна мати відповідні фінансові ресурси.

Сучасні дослідження свідчать, що у країнах з високим рівнем доходів на душу населення середній рівень децентралізації стимулює вищі темпи довгострокового економічного зростання, ніж низький та високий рівні. Показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків понад 45% загальних урядових видатків, середнього – 30-45%, низького – менше 30%. В Україні частка місцевих бюджетів без міжбюджетних трансфертів у зведеному бюджеті – 2014 становила 22,2%, а за прогнозами на 2015 рік – лише 18,1% [3].

З 1 січня 2015р року вступили в дію зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, які уже розширили фінансові можливості місцевого самоврядування, а в майбутньому дозволяють зробити економічно самодостатніми та спроможними і нові об'єднані громади. Об'єднані громади отримують весь спектр повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, зарахування до місцевих бюджетів 10% податку на прибуток підприємств, акцизного податку, 80% замість 35% екологічного податку, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (зараз прямі відносини мають лише області, райони, міста обласного значення), державні субвенції. Законодавчі зміни надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від прийняття закону про Державний бюджет.

Прийняття Закону України «Про засади державної регіональної політики» дало змогу задіяти в Україні європейські механізми регіонального розвитку. Відтак, варто згадати ще про один економічний стимул, який закладений у бюджеті на 2015 рік. Держава вперше наповнила Державний фонд регіонального розвитку, передбачивши у ньому 3 млрд. гривень, кошти якого розподіляються між областями за формульним розрахунком, а не в ручному режимі. В межах своєї квоти